

A következő rész a magyar oktatás- és nevelésügyet mutatja be. Történelmi visszapillantást vet a multra, s kiemeli a kényszerbéke folytán szenvedett óriási veszteségeinket s azt a hatalmas erőfeszítést, melyet a nemzet kultúrfölényének biztosítására egész oktatásügyének újjászervezésével kifejtett. Ehhez kapcsolódva, részletesen ismerteti a tanügyi igazgatás s az egyes iskolafajok jelenlegi helyzetét.

Különös érdeklődésre tarthat számot a dolgozat harmadik és negyedik fejezete, mely a hazai nevelésügyi újító törekvésekről s pedagógiai irodalmunkról számol be. Ismerteti a nyugati reformmozgalmak magyarországi hatását, a modern magyar iskolapolitika és pedagógia szellemét, oktatásunk módszertani elveit, s rámutat újabb nevelésügyünk kimagasló mozzanataira: a munkaiskolai mozgalomra, értékes gyermektanulmányi és gyógypedagógiai munkásságunkra, a szabadlevegős és „új” iskolák működésére, Montessori hatására, a testnevelés és cserkészlet ügyének fokozott felkarolására.

A magyar *neveléstudomány és pedagógiai irodalom* főjellemvonását Balassa abban látja, hogy mindenkor az időszerű művelődési kérdéseknek saját népiségünk és történelmi fejlődésünk szellemében való megoldására törekedett. Bemutatja háborúelőtti pedagógiánk főképviselőit: Kármán Mórt (s a magyar herbartizmust), Schneller Istvánt, Mázy Engelbertet, Békefi Remiget s újabb nevelésügyünk vezéralakját, Fináczy Ernőt. Jellemzi a világháború után új erőre kapó művelődés- és tudománypolitika irányítóit: Klebelsberg Kunó grófot, Kornis Gyulát, Magyary Zoltánt; neveléstudományi jeleinket: Imre Sándort, Weszely Ödönt; kiváló gyermekbúvárainkat: Ranschburg Pált, Nagy Lászlót; nagyhírű erkölcsnevelőnket: Tóth Tihamért.

Balassa Brunó összefoglaló kis műve a részletekben is számos jó megfigyelést és tárgyilagos megállapítást tartalmaz. Nem téveszti szem elől, hogy külföldiek számára ír, s ehhez méri mondanivalóit. Ezért emeli ki mindenütt földünk és népünk jellegzetességeit, a magyar nevelésügy nemzetközi értékeit és vonatkozásait, a magyar művek idegennyelvű fordítását stb. Dolgozata a magyar tudományosság ügyének határozott nyeresége. *Hajdu János.*

Kendoff Károly: *Vázlatok a földrajztanításhoz.* Mit rajzoljunk a földrajzórán?

I. rész: Alapfogalmak és Magyarország. 8-r., VI + 36 l. — II. rész: Európa. VI + 28 l. — III. rész: Idegen világrészek és csillagászati földrajz. VI + 36 l. — IV. rész: Általános földrajz, Magyarország gazdasági földrajza, térképismeretek. VI + 28 l. Szeged, 1933.*

Schlosser József: *Földrajzi vázlatfüzet.* I. füzet: Magyarország. 18 l. — II. füzet: Európa és Ázsia. 20 l. — III. füzet: Afrika, Amerika, Ausztrália. 10 l. Budapest, 1934. Kókai Lajos bizománya.

A földrajzban a rajzolás és rajzolva tanítás kérdése meglehetősen régi. Még mielőtt a lélektani és pedagógiai vizsgálatok hangsúlyozták volna fontosságát, már alkalmazták. A vita tárgya nem is annyira ez volt, mint inkább az, hogy *mit* és *hogyan* rajzoljanak. Hogy a kérdés még korántsem közeledik

* Most jelent meg a második kiadása. Az ismertetés az első kiadásról szól.

a megoldás felé, annak élénk hirdetői az egymásután megjelenő különféle sorozatok, amelyek mind más és más irányban igyekeznek a gyakorlatot befolyásolni (legyen itt elegendő két olyan ellentétes irányra, mint Kurt Krause és Arno Gürtler sorozatára hivatkoznunk). Ezek azonban valamennyien meg-egyeznek abban, hogy az elődök által annyira szorgalmazott térképmásolás teljesen mellőzendő s a rajzolás tárgyunk keretében sohasem lehet öncél, csu-pán eszköz.

Ez a két szempont vonul végig Kendoff vállalkozásán is. A négy füzet-ből álló sorozat elsősorban a polgári iskolák számára készült. Haszonnal for-gathatják azonban más iskolák tanárai is.

Az anyag feldolgozásának *módszerét* illetőleg változatos eljárásokkal találkozunk s ezt bevezetőként mindjárt dicsérettel kiemeljük. Helyenkint ugyan majdnem csupán vezérszavak töltik ki a lapot, például Lengyelország, Atlasz vidéke esetében. Tagadhatatlan, ez a legegyszerűbb, de egyúttal a legértéktele-nebb. Több figyelmet érdemelnek a vonalas és területi megoldások, amelyek szám- és mértékadatokat dolgoznak fel és hasonlítanak össze. A csillagászati és fizikai földrajzi részben a tankönyvekből eléggé ismert ábrákkal találkozunk nem egyszer, ezek tehát egyszerű másolások. Jóval értékesebbek a szerkezetet feltüntető vázlatok, valamint a földrajzi tényezők és jelenségek közötti oko-zati összefüggéseket feltüntetni igyekvő rajzok. Ezek felsorakoztatása közben a szerzőt helyenkint mintha megszállná művészhetsége s ilyenkor nemcsak házat, hanem gabonaneműeket, kapásnövényeket, sőt kis gyümölcsöst is raj-zol. Altalában azt mondhatjuk, hogy következetesen az egész vonalon csak egy elvet érvényesít: minél többet rajzolni, de semmit sem gépiesen.

Gondosan áttanulmányozva a füzeteket, természetesen nem is egy *tárgyi* hibát fedezhettünk fel. A következőkben a kirívóbbakra hívjuk fel a figyelmet. I. füzet: A 15. lapon az Alföld évi csapadékmennyisége 500 mm, a 16. lapon már 5—600. Az állatvilág felsorolásában helytelen egységek: rágcsálók, róka, madarak (17. l.). A Kárpátok hegyrendszerének vázolása közepett könnyen téves fogalomra vezethet a mészkőnek *összefüggő* övként való feltüntetése (17. l.). Az Északnyugati felvidéken az ásványok megjelölése közben kimaradt a nyitrabányai szén. Ugyanennek a földrajzi egységnek szerkezeti rajzában hiányzanak a településsleg fontos medencék s nincs feltüntetve a közlekedésileg jelentős Poprád—Dunajec völgye. Az Északkeleti felvidéken sajnálatosan nél-külözzük a hágókat. A 34. lapon „az agyag átázik“ kifejezés nem szabatos. A 35. lapon a Brassót Fogarason át Nagyszebennel összekötő s inkább helyi-érdekű vasútvonal elmaradhatott volna, hisz a IV. füzetben, tehát a magasabb tagozaton nincs meg. II. füzet: A Balkán ásványai közül hiányzik a szén (3. l.). Az Apennini-félsziget északi részén az alpi hágók, vasútvonalak és az északi olasz városok közötti összefüggést nem ártott volna kiemelni. Ausztria szerkezetét a folyóvölgyek figyelembevétele nélkül nem érthetjük meg (11. l.). Ugyanez áll Franciaországra (17. l.). A közép európai államok népességének vallási adatait feltüntető rajzon nem szabatosak a következő kifejezések: Svájc protestáns, Németország protestáns, Dánia ág. h. ev. Dániánál különben

hiányzik a fejlett porcellán- és bőripar megemlézése. Ha Hollandia ismertetése közben marschokkal és geestekkel terheljük meg a tanulókat (14. l.), akkor feltétlenül meg kell említenünk a Heidet. A 16. l.-on sajtóhiba „koninentális“. A 18. l.-on tévedés, hogy a növényzet délnyugaton örökzöld, inkább délkeleten. Irország délnyugati részén nincs szén (21. l.). Finnország népességének feltüntetésénél a svéd kisebbség hiányzik, pedig számra és műveltségre jelentős (26. l.). Ajánlatosabb lett volna a második füzetben az úgynevezett utódállamokat alaposabban feldolgozni. III. füzet: Felesleges Észak-Ázsia lakói közül tíz különféle népességet felsorolni. Az oázisoknak nem jellemző növénye a kávé (5. l.). Kissé nevetségesen hat a lakosság foglalkozásának elsorolásában ez a kifejezés: rablás (14. l.). A 15. l.-on hiányzik a szerkezeti elemek jelzőkulcsa. A Kongó-medence szerkezeti rajza túlságosan egyszerűsítve van, hasonló elnagyolással találkozunk a 22. l.-on, Észak-Amerika ásványkinceseinek rajzán. A nem szakember ezek után könnyen azt gondolhatná, hogy a szóbanforgó földrész nyugati oldalán mindenütt rengeteg az arany és ezüst. A IV. füzetben több ismert ábrát találunk. Ezek az előző füzetben közöltek egyszerű ismétlései. Ez az eljárás helytelen, mert nincs tekintettel a gyermekek lelki fejlődésére. Ebben a füzetben hibáztatjuk a sok idegen kifejezést. A füzetek, miként fentebb is hangsúlyoztuk, elsősorban a polgári iskolák számára készültek s ezek növendékeivel igazán kár megtaníttatni a hydrosphaera, atmosphaera, biosphaera, centrosphaera és hasonló görög-latin idegenszavakat.

A földrajzi rajzok készítése közben nem annyira az egyes tájak, országok és közigazgatási egységek határainak megrajzolása a fontos, mint inkább azoknak tartalommal való megtöltése. Az utóbbi ad tárgyi anyagot és segíti elő az annyira sürgetett földrajzi gondolkozást. A határoknak lehetőleg szabatos megrajzolása még mindig a régimódi *térképajzolásra* emlékeztet. Hogy pedig ez mellékes, azt semmi sem bizonyítja beszédesebben, mint az a körülmény, hogy az utóbbi időben egyre több eljárás igyekszik ezt megkönnyíteni. Néha-nyan kivágják kemény papirosból a tárgyalandó területet s ennek segítségével a tanulók néhány pillanat alatt lerajzolják a körvonalakat. A német Westermann gumibélyegzőt készített erre a célra, s ezt egyszerűen beleütik a rajzfüzetbe. Schlossernek címben jelzett vázlatfüzeteiben ez a mellékszerepet játszó kérdés igyekszik újra az első vonalba jutni. Egyik-másik lapon azután már szinte túlságba megy (például II. füzet 4., 6., 8., 12. l.). Itt valóságos rejtvény előtt áll a tanuló. Ez az eljárás hosszadalmasságánál fogva csak eltereli a figyelmet arról, ami felé Kendoff vázlatai olyan pompás útmutatást és irányítást adnak.

Karl János.

Dr. Tóth Zoltán: Általános gyógypedagógia. Budapest, 1933. A Magyar Gyógypedagógiai Társaság kiadása. 278 l.

Nemcsak a hazai, hanem a külföldi pedagógiai irodalomban is ez a legelső és ma még egyedülálló munka, amely a fogyatékoság ügyére vonatkozó összes egyetemes kérdéseket tartalmazza.

Sem az általános nevelés- és oktatásüggyel leginkább törődő államok, sem azok az országok, ahol a gyógypedagógia mind elméleti, mind gyakorlati